

Швед В.В., кандидат економічних наук,
професор кафедри бізнесу та права

Вінницький інститут Університету «Україна»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5497-0975>

Бучинська А.І., здобувач 4-го року підготовки,
спеціальність «Менеджмент»,

Інститут економіки та менеджменту
Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-30-19>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИМИ ЗВ'ЯЗКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

MODERN TRENDS AND DIRECTIONS OF MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC RELATIONS OF AN ENTE

Анотація. Стаття досліджує сучасні виклики та можливості, з якими стикаються підприємства у контексті глобалізації і зміни міжнародних економічних відносин. Актуальність дослідження зумовлена швидким науково-технічним прогресом, інтернаціоналізацією господарського життя та необхідністю адаптації підприємств до змінюваних умов світового ринку. Автори наголошують на необхідності системного аналізу і впровадження ефективних стратегій для зовнішньоекономічної діяльності, зокрема через використання експортного потенціалу, оптимізацію виробничих витрат і диверсифікацію ризиків. Метою статті є вивчення головних тенденцій управління зовнішньоекономічними зв'язками та впливу глобальних процесів на діяльність підприємств, що дозволяє формулювати стратегії розвитку, засновані на глибокому аналізі сучасних економічних умов і тенденцій.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічні зв'язки, управління зовнішньоекономічними зв'язками.

Abstract. The article explores the current challenges and opportunities faced by enterprises in the context of globalisation and changes in international economic relations. The relevance of the study is due to the rapid scientific and technological progress, internationalisation of economic life and the need for enterprises to adapt to changing conditions of the world market. The authors emphasise the need for systematic analysis and implementation of effective strategies for foreign economic activity, in particular through the use of export potential, optimisation of production costs and diversification of risks. The purpose of the article is to study the main trends in the management of foreign economic relations and the impact of global processes on the activities of enterprises, which allows formulating development strategies based on a thorough analysis of current economic conditions and trends.

Keywords: foreign economic activity, foreign economic relations, management of foreign economic relations.

Постановка проблеми. Актуальність статті впливає з нагальної потреби адаптації до сучасних глобальних тенденцій у сфері зовнішньоекономічної діяльності та міжнародних економічних відносин. Зростання науково-технічного прогресу, інтернаціоналізація господарського життя та глобалізація світових ринків ставлять перед підприємствами нові виклики, зокрема управління зовнішньоторговельною діяльністю та розвиток міжнародних економічних відносин. Ці тенденції призводять до необхідності вивчення і аналізу змін у структурі товарного експорту, взаємодії на міжнародних ринках, а також використання експортного потенціалу підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці зовнішньоекономічних зв'язків присвячено достатньо праць вітчизняних та іноземних науковців, зокрема: Дахно І.І., Дідівський М.І., Зінчук Т.О., Кириченко О.А., Ковтун Е.О., Козак Ю.Г., Швед В.В. та інших. Проте зміни в парадигмі зовнішньоекономічної діяльності, що були спричинені війною вимагають системного дослідження зовнішньоекономічних зв'язків з метою актуальних відповідей на нові виклики.

Формулювання цілей. Метою статті є системний аналіз сучасних умов та викликів зовнішньоекономічної діяльності підприємств, вивчення основних тенденцій і напрямів розвитку міжнародних економічних відносин.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення ефективного здійснення управління зовнішньоекономічною діяльністю та зовнішньоекономічними зв'язками неможливе без урахування сукупності її загальних сучасних тенденцій і напрямків.

Сучасними передумовами розвитку економічних зв'язків на світовому рівні та рівні підприємств взагалі, можна назвати:

1. науково-технічний прогрес. Сьогодні країнам неможливо самостійно використовувати всі досягнення науково-технічної революції, тому важливо об'єднати національні зусилля в цьому напрямі.

2. поглиблення процесів інтернаціоналізації господарського життя, міжнародного поділу праці, економічної інтеграції та світових ринків. Ці процеси ведуть до формування елементів глобального міжнародного виробництва і сприяють виникненню та розвитку нових структурних зв'язків у системі економічних відносин світового господарства.

3. функціонування різних форм прав власності на рівні країн-партнерів і на міжнародному рівні. Ця умова відображає процеси, що відбуваються в постсоціалістичних країнах.

Зовнішня торгівля підприємств на сучасному етапі є найбільш розвиненою формою міжнародних економічних відносин.

Нині виробництво має тенденцію до необмеженого розширення, тоді як ємність внутрішнього ринку обмежена платоспроможністю населення. Тому виробництво неминуче виходить за межі внутрішнього попиту, і підприємці різних країн ведуть запеклу боротьбу за зовнішні ринки.

У зв'язку зі значним зростанням споживання сировини практично кожна країна світу потребує всіх наявних у світі ресурсів.

Тому зацікавленість кожної країни в розширенні міжнародних зв'язків знаходить спільну мову з потребою продавати власну продукцію на міжнародних ринках, необхідністю одержувати реальні товари з-за кордону і, зрештою, прагненням отримувати більш високі прибутки за рахунок використання дешевої робочої сили і сировини з країн, що розвиваються.

Сучасна зовнішня торгівля характеризується такими особливостями:

- міжнародний товарообмін у безпрецедентних масштабах під впливом НТІ та його поглибленої інтернаціоналізації;

- збільшення обсягів міжнародної торгівлі між підприємствами, що безпосередньо зачіпає самі підприємства, зумовлене такими факторами, як докорінне руйнування структури енергетичного балансу в промислово розвинених країнах, зростання споживання нафтопродуктів, попит на машинну працю у зв'язку з індустріалізацією сільського господарства та збільшення темпів промислового, транспортного й енергетичного будівництва в країнах, що розвиваються.

Сучасні тенденції та напрями в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю та зовнішніми зв'язками включають розширення зовнішньоторговельного обміну між розвиненими індустріальними країнами, що певною мірою пов'язано з формуванням регіональних торговельно-економічних зон у результаті інтеграційного процесу.

Загалом зміни в структурі товарного експорту характеризуються неухильним зростанням частки готової продукції, на яку сьогодні припадає більш як дві третини світової торгівлі, та появою нових галузей і видів продукції, що зробило багато країн залежними від імпорту окремих видів сировини (особливо кольорових металів, нафти та газу); установлення під впливом НТП глибоких та стійких технологічних зв'язків між підприємствами різних країн, що випускають продукцію машинобудівної, хімічної, електротехнічної й електронної промисловості, та сприяє розвитку нових технологічних зв'язків між підприємствами різних країн. Так, наприклад, більшість товарів, що надходять сьогодні в міжнародну торгівлю, дедалі частіше є не готовою продукцією, а її компонентами.

Таким чином, сучасна міжнародна торгівля поступово втрачає свою первісну рису простого продажу окремих надлишків продукції на зовнішніх ринках і дедалі більше зводиться до поставок товарів, заздалегідь обговорених між підприємствами, що співпрацюють, різних країн.

Сьогодні зовнішньоекономічні зв'язки пов'язують усі країни в єдине світове господарство.

Високий ступінь єдності, досягнутий у торговельній, виробничій і кредитно-фінансовій сферах, є вираженням формування нової глобальної ринкової системи, учасники якої функціонують як складові частини єдиного цілого, незважаючи на державні кордони. Економічна взаємодія країн у глобальній ринковій системі відбувається в умовах постійної конкуренції за збільшення своєї частки на світовому ринку товарів, послуг, капіталу та фінансових ресурсів. При цьому домінування і

перевага найрозвиненіших країн є потужним чинником, що впливає на темпи економічного прогресу тих, хто йде слідом. Водночас ці країни активно проводять власну політику розвитку, зокрема виходять на розвинуті ринки і розширюють там свої позиції, ґрунтуючись на принципах ринкової економіки та конкуренції на світовому ринку. Взаємодія цих двох чинників призвела до формування системи багатосторонніх конкурентних партнерств у світовій економіці.

Ці зміни сприяли появі сучасного погляду на управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. Існує кілька сучасних напрямів в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємств.

Основним із них є ресурсний підхід. Оскільки ресурси, наявні в розпорядженні підприємств, обмежені, їм доводиться вирішувати, де їх використати – всередині країни чи за кордоном. Визначивши, що можливості на міжнародних ринках можуть бути більшими, ніж на внутрішніх, компанії спрямовують свої ресурси в закордонний сектор.

Концепція експортного потенціалу підприємства, яка безпосередньо зачіпає саме підприємство, має чотири підходи/

Використання надлишкових виробничих потужностей з метою повного використання потенціалу підприємства. У багатьох випадках підприємства мають у своєму розпорядженні виробничі потужності, для яких немає достатнього внутрішнього попиту ні зараз, ні в більш віддаленій перспективі. Це можуть бути розвідані запаси природних ресурсів або виробничі потужності з випуску певного товару, які важко переключити на виробництво іншого товару, на який, найімовірніше, буде достатній внутрішній попит.

Крім того, підприємствам необхідно знижувати виробничі витрати. Дослідження показали, що якщо компанія подвоює обсяг виробництва, то вона може знизити витрати на 20-30% - це явище відоме як «крива досвіду».

Наприклад, за 20-відсоткового зниження собівартості та початкових витрат у 100 доларів США за одиницю продукції, собівартість другої одиниці становитиме 80 доларів США, четвертої – 64 долари США тощо. Це може бути зумовлено кількома факторами, такими як покриття постійних витрат завдяки виробництву більшої кількості продукції, підвищення ефективності завдяки накопиченню досвіду виробництва великих партій продукції, а також закупівля великої кількості матеріалів та їхнє масове транспортування. Таким чином, очевидно, що лідери ринку мають перевагу перед конкурентами в плані зниження виробничих витрат. Один зі способів, за допомогою якого компанії можуть збільшити виробництво, - це визначення своїх ринків з глобальної, а не національної точки зору.

Головна мета компаній – підвищення рентабельності. Тому їм необхідно постійно шукати способи підвищення рентабельності. За певних умов виробник може отримати вищий прибуток, продаючи один і той самий товар за кордоном, ніж на внутрішньому ринку. Це пов'язано з відмінностями в конкурентному середовищі на зовнішньому і внутрішньому ринках, оскільки за кордоном продукція перебуває на іншій стадії свого життєвого циклу. Так, внутрішні ціни в Японії можуть

знижуватися, оскільки продукт перебуває на стадії зрілості, тоді як за кордоном він перебуває на стадії зростання, що може звести нанівець будь-який зв'язок зі зниженням цін. Підвищення рентабельності також може бути наслідком відмінностей у державній політиці, що впливає на рентабельність у країні та за кордоном, наприклад відмінностей в оподаткуванні доходів і регулюванні цін.

Диверсифікація ризиків також важлива для компаній. Експортуючи продукцію за межі ринку однієї країни, виробники можуть мінімізувати коливання попиту. Це пов'язано з тим, що в кожній країні бізнес-цикл перебуває на різній стадії, а один і той самий товар - на різній стадії життєвого циклу. Ще одним фактором диверсифікації ризиків за рахунок експорту є те, що він дає змогу виробникам залучити більше клієнтів, знижуючи їхню вразливість до втрати одного або кількох клієнтів.

Щоб максимально використати цю можливість, компаніям необхідно звернути увагу на концепцію можливостей імпорту. Можливість брати участь у торгівлі може виходити як від експортера, так і від імпортера. У будь-якому разі мають бути і продавець, і покупець. Стимулом для імпортера може бути те, що підприємство шукає дешевшу і якіснішу сировину, інші компоненти або готову продукцію для використання на своїх виробничих потужностях. Крім того, вони можуть активно шукати нові продукти, розроблені за кордоном, щоб доповнити наявний асортимент. Це дає змогу компаніям продавати більше продукції, а імпортерам - використовувати надлишкові потужності своїх дистриб'юторських мереж.

Якщо міжнародні поставки сировини та компонентів знижують виробничі витрати або підвищують якість готової продукції, то фірми, які їх купують, зможуть краще конкурувати з імпортованою готовою продукцією або ефективніше працювати на експортних ринках.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що без урахування сучасних тенденцій і напрямів зовнішньоекономічної діяльності підприємства не зможуть здійснювати її ефективно. Також важливими є розвиток ринкових інститутів для встановлення двосторонніх економічних відносин між підприємствами та їхніми стратегічними й торговельними партнерами, маркетингові механізми управління зовнішньоекономічною діяльністю, регулювання та правовий контроль зовнішньоекономічної діяльності, міжнародні договори та їхній вплив на національні правові системи й економічний розвиток.

Список використаних джерел

1. Боковець В.В., Швед В.В. Міжнародний менеджмент. Вінниця.: ВФЕУ, 2012. 240 с.
2. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Зовнішньоекономічна діяльність. К.: Центр учбової літератури, 2018. 356 с.
3. Дугієнко Н.О. Основи зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Запоріжжя: ЗНУ. 2022.
4. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/0cсе991917f84911b7fb17293725eac9.pdf>

5. Ковтун Е.О. Формування ефективного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 6. 2020. С. 285-290
6. Козак Ю.Г., Савельєв Є.В. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник. 6-е вид., перероб. та доп. Київ: ЦУЛ, 2019. 292 с.
7. Швед В.В., Матяш О.Д. Сутність та зміст управління зовнішньоекономічною діяльністю. *Подільський науковий вісник*. 2022. №23-24. С. 103-112
8. Швед В.В., Матяш О.Д. Законодавче регулювання зовнішньоекономічної (міжнародної) діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2022. № 43. С. 162-168
9. Швед В.В. Управління транспортними умовами зовнішньоторговельних контрактів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки*. 2010. № 1. С. 86-90